

Нормативно-правова база, яка заважає виконанню умов Грантових угод в рамках реалізації проектів, які фінансуються програмами ЄС – Erasmus+ і Horizon2020

Аналіз підготований для участі у круглому столі «Роль грантхолдера в реалізації міжнародних проектів у контексті університетської автономії», організований спільно з Міністерством освіти і науки України за підтримки Виконавчого агентства з питань освіти, аудіовізуальних засобів і культури, ЕАСЕА (м. Брюссель, Бельгія), Представництва ЄС в Україні та Національних експертів з реформування вищої освіти, проведений 30 березня 2016 р. в м. Київ, пр. Перемоги, 10, зал колегії, Міністерство освіти і науки України.

Власні надходження, зокрема гранти, отримані в рамках проектів технічної допомоги ЄС, **не повинні** підпорядковуватися [Бюджетному кодексу України](#) і можуть бути розміщені на поточних рахунках вишів в державних банках згідно з Законом про Вищу освіту (п.2, стаття 70, розділ XII).

1. Спростити ситуацію можна прийнявши Постанову, згідно якої усі кошти, отримані як гранти в межах виконання міжнародних проектів, витрачаються за правилами, затвердженими Грантовою Угодою, згідно з бюджетом проекту.

Це є найпростіший вихід, бо передбачити усі випадки зміни правил грантодавців неможливо, вони міняються швидше, чим українська нормативно-правова база.

Детальний перелік протиріч і пропозиції щодо їх усунення в разі обрання довгого і нераціонального шляху.

1. Згідно [Постанови №719 від 02.09.2015](#) реалізація права, наданого Законом про Вищу освіту не відповідає нормі закону про Вищу освіту і унеможлиблює вільне оперування коштами, які залишаються на рахунку установи ДКУ і тільки певний платіж здійснюється через державний банк.
2. В разі коли власні кошти бюджетних установ не будуть виведені з Казначейства і не будуть оперуватись на підставі [Податкового кодексу України](#) наступні статті значно звужують можливості виконання запланованого бюджету:
 - а. Постанова Кабінету Міністрів України від 2 лютого 2011 р. № 98 [«Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються \(фінансуються\) за рахунок бюджетних коштів»](#). Зміна до цієї Постанови належним чином зареєстрована в Комітеті з питань науки і освіти ВР України, але не прийнята:

Доповнити п.1 двома абзацами

Стара редакція:	Нова редакція:
Відповідно до підпункту 140.1.7 пункту 140.1 статті 140 Податкового кодексу України Кабінет Міністрів України постановляє: 1. Затвердити суми витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або	Відповідно до підпункту 140.1.7 пункту 140.1 статті 140 Податкового кодексу України Кабінет Міністрів України постановляє: 1. Затвердити суми витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів, згідно з додатком 1 . Дія цього пункту не поширюється на

<p>частково (фінансуються) бюджетних з додатком 1.</p> <p>утримуються за рахунок коштів, згідно</p>	<p>студентів, аспірантів, наукових, педагогічних працівників та інших співробітників вищих навчальних закладів, які направляються у відрядження з метою навчання, стажування та виконання планових робіт у вищих навчальних закладах та наукових установах за кордоном за рахунок міжнародних проектів, які фінансуються з коштів програм міжнародної технічної допомоги (грантів), отриманих державними вищими навчальними закладами з метою їх цільового використання.</p> <p>Затвердити суми добових витрат на відрядження (не підтверджені документально) вищезазначених осіб відповідно до 4-го абзацу підпункту 140.1.7 пункту 140.1 статті 140 Податкового кодексу України.</p>
---	--

- б. Постанова КМУ № 332 від 04.04.2001 [Про граничні суми витрат на придбання ... комп'ютерів ... установами та організаціями, які утримуються за рахунок державного і місцевих бюджетів](#). Сума витрат на комп'ютерне обладнання, яке **не використовується для навчальних програм**, а не всі проекти спрямовані на суто навчальні програми, навіть з останніми змінами встановлює граничну вартість 13000,00 грн., що складає близько 465 Євро (що не є достатнім для потужного обладнання) за курсом 28грн. за 1 Євро (курс змінюється скоріше, ніж постанови). **Можна доповнити цю Постанову виноскою «*Крім випадків придбання комп'ютерного обладнання за рахунок коштів спеціального фонду державного бюджету, отриманих на вказану мету як гранти, міжнародна технічна допомога, благодійні внески».**
- с. [Інструкція про службові відрядження в межах України та за кордон](#) (Мінфін України; Наказ, Інструкція від 13.03.1998 № 59, розділ III п.19): використання поточного курсу обміну валюти для перерахунку витрат на відрядження закордон замість **внутрішнього офіційного курсу проекту, якого мають дотримуватись члени консорціуму згідно з Грантовою Угодою.**
3. **Реєстрація проектів:** Додаток 5 до Порядку залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги ([Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги](#) КМУ; Постанова, Порядок від 15.02.2002 № 153) передбачає затвердження плану закупівлі (українською мовою) уповноваженою особою донора або виконавця проекту (представник ЄС) і бенефіціаром (для наукових і освітніх проектів - керівник МОН України). Чому представник ЄС має підписувати україномовний документ для реєстрації проектів в українському Міністерстві економічного розвитку і торгівлі? Можливі 2 варіанти: залишити тільки підпис бенефіціара (чия сторона бюрократію розводить, та нехай і підтримує її) або Міністерство економічного розвитку приймає документи англійською і виписує свої документи (Картки реєстрації) на підставі англійських документів. Представники грантхолдерів з ЄС підписують офіційні документи з українською стороною однією з трьох офіційних мов ЄС (англійська, французька, німецька), яка може не співпадати з рідною мовою грантхолдера. Якщо Україна декларує наміри інтегруватися в європейський простір, можливо вже час навчити наших чиновників користуватися офіційними мовами ЄС?
4. **Затвердження і зміна кошторису:** в реальній ситуації в ході виконання проекту організація може бути вимушена декілька разів подавати кошторис, як мінімум, на момент надходження траншів і за умов зміни плану роботи консорціуму. Для ВНЗ

підпорядкованих не Міністерству освіти і науки, а іншому профільному Міністерству, наприклад Мінкульту, затвердження і зміна кошторису викликає значні труднощі (незрозумілу тягонину), які відтермінують виконання фінансового плану (розрахунок за відрядження і інші виконані заходи) строком до півроку. Без затвердженого кошторису ДКУ не проводить жодної операції. Це призводить до ситуації, коли люди, сплативши свої кошти, отримують їх через півроку за курсом, який не покриває витрат, що були понесені.

5. **Необхідні витрати до надходження авансового платежу:** вимога суворого дотримання регламенту цільового використання фінансів (як з бюджетних, так і з позабюджетних надходжень) унеможлиблюють використання (запозичення тимчасово вільних коштів) на виконання проекту бюджетними вишами до надходження відповідного траншу (а виконання проекту починається не з надходження траншу, а з першого дня періоду виконання проекту).
6. **Здійснення витрат в останні місяці виконання проекту:** за правилами ЄС авансове фінансування проекту не може перевищувати 90% від суми відшкодування з боку ЄС, а реальний авансовий платіж складає 85%, оскільки 5% направляється в Гарантійний Фонд (Guarantee Fund) для деяких проектів Horizon2020. Стовідсоткове витрачання коштів проекту неможливе за тих же причин, що вказані в п.5.
7. **Труднощі отримання фінального платежу.** За правилами ЄС фінальний платіж здійснюється після затвердження фінального звіту. Координатор, як правило, має зобов'язання сплатити належну долю фінансування всім іншим членам консорціуму не пізніше 30 календарних днів після отримання фінального платежу від Комісії. За Законом України [«Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті»](#) від 23 вересня 1994 року №185/94-ВР (стаття 1): "Виручка резидентів у іноземній валюті підлягає зарахуванню на їх валютні рахунки в уповноважених банках у строки виплати заборгованостей, зазначені в контрактах, але не пізніше 180 календарних днів з дати митного оформлення (виписки вивізної вантажної митної декларації) продукції, що експортується, а в разі експорту робіт (послуг), прав інтелектуальної власності - з моменту підписання акта або іншого документа, що засвідчує виконання робіт, надання послуг, експорт прав інтелектуальної власності. Перевищення зазначеного строку потребує висновку центрального органу виконавчої влади з питань економічної політики". В реальності фінальний платіж може надійти на рахунок української сторони пізніше, ніж протягом 180 днів після завершення проекту. Виш, який виконує проект, має сам пояснювати банківській установі, що проекти МТД, до яких належать і проекти програм Темпус/Erasmus+ і Horizon2020, не є типовими комерційними контрактами, на які розповсюджується Закон №185/94-ВР. Це можна врегулювати на державному рівні відповідною постановою або зміною до наведеного Закону.
8. **Труднощі в отриманні фінального документу від грантхолдера, що засвідчує належне виконання обов'язків українським партнером.** Формально українська організація має отримати від координатора документ, що засвідчує виконання зобов'язань українського партнера в рамках проектів, що фінансуються грантами ЄС, на момент їх завершення для зарахування того ж фінального платежу. З точки зору українського права, Грантова Угода є угодою між декількома сторонами: Європейська Комісія, координатор та українська організація. Лист від ЄК про схвалення звіту за завершеним проектом отримує координатор. Координатор пересилає партнерам проекту скановану копію цього листа. Але для української організації / банківської установи, як мінімум, потрібний офіційний документ від координатора (щось на зразок Акту приймання-передачі), підписаний розпорядником проектних коштів, який і здійснює переказ валюти. За умов грантових проектів Координатори – грантхолдери не є замовниками робіт і тому не вважають можливим надання таких документів.
9. **Труднощі з документами для проходження аудиту.** Обслуговування проектних коштів в установі ДКУ унеможливує видачу документу за проектом для

обов'язкового проходження аудиту, який й б свідчив списання (витрату) коштів з рахунку вишу за проектом, а саме: сплату заробітної плати і належних податків, коштів на відрядження і придбання. Відмова надати такий документ з боку установи ДКУ ґрунтується на інструкціях, якими керуються установи ДКУ, і в яких не передбачено видачу подібних документів, в той час, як будь-який банк надасть подібний документ за першою вимогою. **Можливість відкривати рахунок в державному банку під окрему угоду була б правильним рішенням для полегшення обліку коштів і звітності за їх витрачання, як того вимагають правила аудиту.**

10. **Звітність бухгалтерського обліку для проходження аудиту** щодо нарахування з/плати і податків за проектами: бухгалтерія має вручну вибирати нарахування за проектом тому, що інформаційно-аналітичні системи бухгалтерського обліку для установ державного сектору (Парус та ін.) не пристосовані для автоматизованого вибору нарахувань з коштів визначених джерел, а не загалом.
11. **Оплата відряджень.** В Україні діє спеціальна [Інструкція про службові відрядження в межах України та за кордон № 59 від 13.03.1998](#) для установ та організацій, що повністю або частково утримуються за рахунок бюджетних коштів. Ця Інструкція передбачає компенсацію витрат за відрядження на основі реально понесених витрат. Інструкція не передбачає відшкодування витрат за кордоном на проживання і харчування за визначеними ставками без подання підтверджуючих документів (так званий вид компенсацій / тарифу "Flat Rates"), хоча такий вид відшкодувань використовують, як проекти Horizon2020, так і деякі проекти Erasmus+. Такий вид відшкодувань дає можливість спростити грантхолдерам фінансовий менеджмент проектів і унеможливити персональні втрати учасників проектів від різного рівня цін на перебування в різних країнах (для великих мережових проектів з широкою географією учасників). Застосовуючи умови вищезгаданої Інструкції учасники проектів з України мають сплачувати податки в розмірі 15% на суму, яка перевищує норми, встановлені Інструкцією, що призводить до персональних додаткових витрат. Для уникнення подібного безглуздя і надання можливості українським учасникам проектів відшкодувати витрати на закордонні відрядження за визначеними ставками необхідно затвердити таку можливість, наприклад, у спеціальній постанові КМУ щодо порядку забезпечення умов для участі та ефективного виконання українськими організаціями грантових проектів (див. п.2).
12. Метод розрахунку проектного бюджету для відряджень Unit Costs, який застосовується в проектах програми Erasmus+, також не сприяє вимозі сплачувати податки за надлишок добових, за розрахунком на базі обмежень, встановлених Інструкцією №98 від 02.02.2011, бо в деяких випадках компенсація витрат на проїзд може відбуватися фактично за рахунок коштів на перебування.

Труднощі на шляху інтернаціоналізації вишів і вищої освіти загалом (згідно з пріоритетами стратегії мобільності 2020 за Бухарестським комюніке)

1. Сплата депозитів за гуртожитки (проживання) студентів в країнах – партнерах *(за умов наявних коштів на мобільність (грантів, тощо))*.
2. Бронювання готелів (з утриманням застави), сплата квитків з вільних коштів вишів в валюті до відшкодування коштів проектом *(за умов наявних коштів на мобільність (грантів, тощо))*. Учасник проекту не повинен ризикувати своїми коштами.
3. Адміністративне врегулювання і акредитація СПІЛЬНИХ (JOINT) магістерських програм.
4. Нарахування навантаження і оплата за викладання курсів дистанційно при довгостроковому перебуванні в закордонному виші.
5. Залучення іноземних викладачів (див. п.4) з нарахуванням їм гонорару (зарплати) за викладання.

*Тітова Л.В. Менеджер проекту #516935 TEMPUS “TRUST”, представник від України в проекті KEYSTONE (COST IC1302 under Horizon2020),
Кафедра штучного інтелекту, Харківський національний університет радіоелектроніки.*